

VOJENSKÁ REFORMA V KONTEXTE BEZPEČNOSTNEJ POLITIKY RUSKEJ FEDERÁCIE

MILITARY REFORM IN CONTEXT OF SECURITY POLICY OF THE RUSSIAN FEDERATION

Martin HOREMUŽ*

Abstrakt

Článok sa snaží priblížiť priebeh vojenskej reformy v Ruskej federácii v kontexte jej vlastnej bezpečnostnej politiky. V tomto zmysle sa zameriava predovšetkým na hlavné črty a problémy, s ktorými bolo reformovanie ozbrojených síl RF spojené. Základným nevyhnutným východiskovým bodom vojenskej reformy sa stala zmena medzinárodného bezpečnostného prostredia po rozpade bipolárneho systému, a taktiež vnútorná transformácia politického a ekonomického systému, ktorá však po roku 1991 prebiehala v špecifických podmienkach poznačenými permanentnou ekonomickou a sociálnou krízou, kreovaním nového politického systému, hľadaním postimperiálnej identity a miesta v systéme medzinárodných vzťahov.

Abstract

The article analyzes the Russian military reform in context of security policy of the Russian Federation after the Soviet Union break up in 1991. In this connection it observes main features and problems connected with the military reform. Crucial for this period were wide changes in the international security environment (break up of bipolar system of international relations), which had a direct influence on redefinition and new formation of security politics of many countries, including Russia. On the other hand, this period meant specific conditions for the Russian Federation, during which the country was internally confronted with economy transformation effected during the whole period of the 90's by permanent economical and social crises, creating of a new political system and searching of its post-imperial identity in the system of international relations.

Kľúčová slova

Transformácia globálneho bezpečnostného prostredia, vojenská reforma, bezpečnostná politika, ozbrojené sily Ruskej federácie, vojna v Čečensku a Gruzínsku.

Keywords

Transformation of global security environment, military reform, security policy, military forces of Russian federation, war in Chechnya and Georgia.

***

ÚVOD

Podľa teórie realizmu ako teoretického prístupu v oblasti medzinárodných vzťahov sa kvalita národnej bezpečnosti každého štátu tradične viaže predovšetkým na ozbrojené sily krajiny, a to aj napriek tomu, že takýto vzťahový rámec uvedených dvoch premenných kategórií predstavuje len tzv. užšiu interpretáciu (národnej) bezpečnosti, ktorá má omnoho širšie súvislosti a konotácie. V širšom poňatí národnú bezpečnosť zaručuje štát (vláda) a zahŕňa vstupy a účasť ministerstiev a ďalších ústredných orgánov štátnej správy, ale aj záujmových skupín a organizácií, ktoré sa

---

* E-mail: martin.horemuz@centrum.cz

týkajú procesu kreovania (národnej) bezpečnosti v oblastiach ekonomickej, vojenskej, politickej, diplomatickej a právnej moci. Bez ohľadu na kvalitatívnu zmenu medzinárodno-politických pomerov po skončení studenej vojny, ozbrojené sily štátu stále symbolizujú národnú obranu, resp. jej politicko-vojenskú dimenziu. Hoci miera vojenskej moci je dôležitá pri vývoji a komparácii medzi štátmi, takéto hodnotenie je potrebné vždy veľmi opatrne interpretovať (krajiny možno posudzovať nielen podľa vojenských kritérií – veľkosť ozbrojených síl, počet zbraní rôzneho typu, výška finančných prostriedkov vynakladaných na výskum a vývoj nových vojenských technológií – ale aj podľa iných kvantitatívnych parametrov – ekonomických kritérií.¹ Najčastejšie uvádzaným údajom, ktorý môžeme považovať za relevantný a smerodajný, je percentuálny podiel z HDP, ktorý príslušný štát vydáva na obranu a bezpečnosť. Nie menej dôležitým aspektom v tomto smere je aj tzv. kvalitatívny rozmer (dimenzia), ktorý v súčasnosti predstavuje stav a úroveň vojenského obranného a bezpečnostného sektora.

Na proces vojenskej reformy bezprostredne vplyva stupeň, úroveň a rozsah bezpečnostnej politiky štátu, ktorá by mala vojenskú reformu implicitne zohľadňovať a obsahovo s ňou korešpondovať. Bezpečnostnú politiku môžeme definovať ako súbor štátnych opatrení v oblasti vonkajšej a vnútornej bezpečnosti štátu. V širšom význame spadá do bezpečnostnej politiky jednak ochrana štátu pred napadnutím zvonku, ale taktiež ochrana existujúceho štátneho zriadenia a právneho poriadku. V užšom význame zahŕňa predovšetkým ochranu bezpečnosti občanov a ich majetku. Podobný postoj zaujíma aj L. Frank, pričom upresňuje, že stanovenie zásad bezpečnostnej politiky je záležitosťou zákonodarných orgánov štátnej moci, ich uskutočňovanie spadá do kompetencie vlády, najmä ministerstva vnútra, obrany a spravodlivosti. Bezpečnostná politika je najvyšší typ stratégie integrujúca zahraničnú a vnútornú politiku a obranu štátu.²

Pre ruské reálie je relevantné, že bezpečnostná politika, resp. proces formovania a tvorby bezpečnostnej politiky až po finálne decízno-realizačné štádium sa po formálnej stránke uskutočňuje prostredníctvom inštitucionálnej bázy (aj keď samotný jej proces nemožno nazvať pevne inštitucionalizovaný), ktorú tvoria: orgány zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci, štátne, spoločenské a iné organizácie a inštitúcie, ale aj občania, prijímajúci účasť v zaistení bezpečnosti v súlade so zákonom, a taktiež normatívno-právne akty regulujúce vzťahy v sfére bezpečnosti. Spoločné riadenie štátnych orgánov pre zaistenie bezpečnosti uskutočňuje prezident Ruskej federácie (RF), ktorý predsedá Rade bezpečnosti RF (RB RF) (členmi RB RF sú predseda vlády RF tzv. siloví ministri – minister vnútra RF, minister obrany RF (MO RF), šéf Federálnej bezpečnostnej služby RF, a tajomník menovaný prezidentom RF). Ďalšími orgánmi sú vláda RF, ministerstvá a štátne výbory RF.³ Svoj neformálny, a na ruské reálie nezanedbateľný vplyv na tento proces majú aj rôzne záujmové skupiny, dotvárajúce kolorit každého politického systému (predovšetkým vojensko-priemyselný komplex). Ozbrojené sily Ruskej federácie (OS RF) predstavujú mocenský nástroj štátu, ktorých cieľom je predovšetkým zaistenie bezpečnosti, suverenity a územnej celistvosti ruského štátu.

Aj keď krátky pohľad do histórie ukazuje, že ruská armáda sa vlastne nikdy nestala subjektom politiky ako takej, jej váha ako bezpečnostného faktora v ruskej tradícii však vždy sám osebe predurčoval mimoriadnu úlohu armády v politike ruského (neskôr sovietskeho a potom opäť ruského) štátu. Od petrovskej doby všetky inštitúcie, zdroje a privilégia boli podriadené potrebám armády, ktorá sa stala politickou a sociálnou silou so svojimi vlastnými právami. V dôsledku obrovských nárokov kladených na ruské finančné, technologické a produktívne zdroje armáda taktiež dominovala v ekonomike. Táto dominancia sa iracionálnou formou prejavila najmä počas existencie Sovietskeho zväzu, keď vo svojej vnútornej imanencii bola militarizovaná celá spoločnosť. Napriek tomu, že militarizácia sovietskej spoločnosti bola pochopiteľne značne spojená s pôsobením armády, rozhodne to neznamenal, že armáda spoločnosť bezprostredne ovládala. Totalitný systém takúto možnosť nepripúšťal. Aj keď armáda predstavovala dôležitý nástroj vládnucej strany, resp. elity, armáda vždy disponovala silnou autoritou na to, aby najvyšší stranícky a štátni predstavitelia brali na jej názory ohľad. Narušenie tohto neformálneho princípu sa

nepripúšťalo a nebolo akceptovateľné ani to, aby armádni činitelia mali väčšiu autoritu ako komunistická strana.⁴

ZDROJE RUSKEJ VOJENSKEJ REFORMY

Výrazné medzinárodno-politické zmeny, ktoré sa odohrali koncom 80. a začiatkom 90. rokov 20. storočia, sa prirodzene bezprostredne dotkli aj sovietskych (resp. ruských) ozbrojených síl. Reforma ozbrojených síl, resp. vojenská reforma ako jedna zo základných tém diskusií v ruských politických, vojenských a odborných kruhoch je v centre pozornosti od začiatku 90. rokov 20. storočia – rozpadu Sovietskeho zväzu, ktorý znamenal vznik samostatných OS RF. Ich faktickú existenciu možno datovať od 7. mája 1992. O problematike vojenskej reformy (pre obdobie posledného decénia minulého storočia by bolo adekvátnejšie skôr použiť termín nereformy vzhľadom na reálny rozsah uskutočnených a realizovaných opatrení, ktoré reformou nebolo možné nazvať) bolo v ruských periodikách, odborných a analytických časopisoch publikovaných množstvo článkov, analýz a vedeckých štúdií. Čo je však smerodajnejšie, pre skúmanie problematiky vojenskej reformy v RF mali rozhodujúcu váhu niektoré dôležité politické, sociálne a hospodárske udalosti, v rámci ktorých proces vojenskej reformy prebiehal, a ktoré boli jednak ruskému štátu vlastné (špecifické), ale aj udalosti, ktoré mali širšie medzinárodno-politické dopady a postihli globálne bezpečnostné prostredie postbipolárneho obdobia. V súvislosti s vojenskou reformou v RF je nevyhnutné spomenúť predovšetkým:

a) Rozpad ZSSR a komunistického systému

Pre oblasť bezpečnostnej politiky a jej neskorší vývoj, resp. z hľadiska obsahovej stránky bolo nevyhnutné, aby vojenská reforma objektívne reflektovala udalosti 90. rokov minulého storočia, ktoré znamenali zánik bipolárneho usporiadania medzinárodného politického systému, založeného na ideologickej konfrontácii a existencii dvoch superveľmocí (ZSSR a USA), resp. vojensko-politických blokov (Varšavská zmluva a NATO) garantujúcich pomocou vzájomne zaručeného zničenia (Mutual assured destruction) existujúci status quo pomerov v rámci vlastných mocenských blokov.⁵

b) Transformácia globálneho bezpečnostného prostredia

Vývoj po roku 1990 predstavoval nielen obdobie zásadných zmien na politickej mape sveta a v štruktúre medzinárodných vzťahov, ale je charakterizovaný aj výraznými štrukturálnymi premenami odzrkadľujúcimi sa vo vnímaní a interpretácii bezpečnosti, bezpečnostných hrozieb a rizík, resp. formulovaní a kreovaní bezpečnostnej politiky jednotlivých štátov (vrátane RF) a medzinárodných regionálnych organizácií (NATO, EÚ, OBSE). Tieto radikálne premeny sú výsledkom nových geopolitických pomerov (ukončenie studenej vojny, rozpad komunizmu, rozpad Sovietskeho zväzu a z toho vyplývajúci vznik nových nezávislých štátov, rozširovanie NATO o štáty bývalého sovietskeho bloku), ale najmä štrukturálneho narastania a prehlbovania vzájomných interakcií (interdependencie) v rámci medzinárodného systému (politického, hospodárskeho, bezpečnostného), a to nielen medzi suverénnymi štátmi na bilaterálnej, ale aj v rámci medzinárodných a regionálnych organizácií na multilaterálnej úrovni. V medzinárodnom meradle je pregnantná výrazná tendencia k transformácii bezpečnostných rizík a zdrojov ohrozenia. Výsledkom tejto metamorfózy je nadobúdanie čoraz väčšieho významu tzv. soft security, ktorá v sebe integruje hrozby a riziká nevojenského charakteru. Bezpečnostné hrozby a riziká postbipolárneho obdobia sa stali početnejšie, diverzifikovanejšie, rôznorodejšie, rozdielnej dôležitosti a intenzity. Vonkajšie hrozby a riziká sa môžu vo svojich dôsledkoch kombinovať s hrozbami a rizikami vo vnútri krajiny. Ich zdrojom sú dnes vo veľkej miere neštátne subjekty (non-state actors), ktoré nerešpektujú medzinárodné záväzky, normy a princípy. Súčasne sa uskutočňuje transformácia významu jednotlivých aspektov bezpečnostnej politiky.

c) Politická, ekonomická a spoločenská transformácia RF

Situáciu okolo vojenskej reformy po roku 1991 silne komplikovala situácia v RF, ktorú možno charakterizovať ako hlbokú ekonomickú a sociálnu krízu (treba poznamenať, že tá bola prítomná už v čase existencie ZSSR pred rokom 1991, rozpadom komunistického systému však akcelerovala). Táto kríza zasiahla všetky odvetvia ruského štátu a spoločnosti, armádu a vojenskú oblasť nevynímajúc. Armáda, ako inštitúcia sa v tomto čase neustále konfrontovala s hospodárskymi ťažkosťami, pretože bola ekonomicky so štátom silne previazaná (v dôsledku existujúcej centralizácie a byrokratizácie), resp. finančne závislá (v dôsledku gigantických dotácií a priamych a nepriamych subvencií).

d) Vojenský konflikt v Čečensku

Predstavy a názory o konkrétnych krokoch a hĺbke vojenskej reformy sa v počiatočných rokoch existencie RF dost' výrazne odlišovali. Otázka v tomto čase nestála či vôbec armádu reformovať, ale akým spôsobom a v akom rozsahu. Nevyhnutnosť presadenia vojenskej reformy potvrdzoval aj neúspešný pokus o štátny prevrat v auguste 1991 iniciovaný konzervatívnym krídlom komunistickej strany. Neúspešný pokus o prevrat znamenal pre politický establišment jeden zásadný záver - armáda musí stáť mimo politiku tak, aby nebola v rámci politického boja zneužitá pre záujmy akejkoľvek politickej sily alebo skupiny. Neskôr v októbri 1993 armáda asistovala pri rozstrieľaní Najvyššieho sovietu (tzv. jesenná vojna). V procese právneho a ústavného konštituovania RF sa v tomto čase stalo kľúčovou úlohou pre vtedajšie politické vedenie štátu na čele s prezidentom Borisom Jeľcinom, aby sa armáda ako inštitúcia plne stotožnila s existenciou nového demokratického Ruska. Na druhej strane to bol práve prezident Jeľcin a úzka skupina ľudí v jeho okolí, ktorý sa rozhodol prijať dodnes kontroverzné politické rozhodnutie vojensky riešiť situáciu Čečenskej republiky v roku 1994. Výsledkom obidvoch konfliktov sa stal silne narušený obraz a prestíž armády doma a v zahraničí. Okrem toho vojenská operácia v Čečensku naplno odhalila slabiny OS RF, a ich jednotlivých zložiek (pozemnej, leteckej) v reálnom boji.

OBDOBIE „PERMANENTNEJ KRÍZY“ – PRIEBEH VOJENSKEJ REFORMY V ROKOCH 1992–1999

RF zdedila po bývalom ZSSR takmer štvormiliónové ozbrojené sily. Tento kolos bol pre Rusko ako nový štát, zmietajúci sa vo vážnych hospodárskych a vnútropolitických ťažkostiach, absolútne neúnosný. Samozrejme, že proces akejkoľvek reformy je v prvom rade otázka finančná. Z tohto titulu aj realizácia vojenskej reformy bola hneď od začiatku podmienená rozpočtovými možnosťami RF. V roku 1991 bol percentuálny podiel na obranu v pomere k HDP 11,1 % (údaje za celý ZSSR), roku 1992 4,5 %, 1993 4,8 %, 1994 6,6 %, 1995 3,71 %, 1996 3,76 %.⁶ Na roky 1998–2003 bola síce ako optimálna výška obranných výdavkov stanovená prezidentskými dekrétmi úroveň 3,5 % HDP, ale v rámci federálneho rozpočtu dosahovala v skutočnosti 2,4 až 2,7 % HDP (v roku 2003 2,7 % HDP).⁷ Zároveň treba podotknúť, že na vojenské operácie v Čečensku (tzv. prvá čečenská vojna) bolo podľa niektorých odhadov z rozpočtu RF vyčlenených 1,4 bilióna USD.⁸ Rozpadom ZSSR sa ruská spoločnosť dostala do stavu hlbkej a permanentnej sociálnej a ekonomickej krízy (v RF označovanej ako „smutnoje vremja“ alebo aj čas chaosu), ktoré charakterizovalo obdobie 90. rokov.⁹ Problematickým z pohľadu vojenskej reformy sa stávala neschopnosť vyrovnáť sa zo skutočnosťou, že reforma ozbrojených síl by okrem iného mala predstavovať aj mentálno-psychologickú dimenziu spočívajúcu v oslobodení sa od starého myslenia, v ktorom bol akcent kladený na tradičné chápanie bezpečnosti – hard security (veľké ozbrojené sily, dôraz na jadrový faktor), nerešpektujúce aktuálnu medzinárodno-politickú situáciu (nepravdepodobnosť globálneho konfliktu, formovanie nových partnerských vzťahov medzi NATO a RF) a bolo symptomatické v období 90. rokov minulého storočia nielen v politických kruhoch,

ale najmä v armáde a vojensko-priemyselnom komplexe (Vysokí konzervatívne orientovaní vojenský predstavitelia armády sa obávali o svoju pozíciu a privilegované postavenie armády ako inštitúcie. V konečnom dôsledku sa tento postoj prejavil aj v silnom odpore k vojenskej reforme. VPK nemal o takúto reformu záujem, naopak presadzoval svoje ekonomické záujmy, ktoré súviseli so zachovaním objemu štátnych obranných zákaziek v oblasti nákupu vojenskej techniky).

Nemenej zaujímavý pohľad, ktorým možno dokumentovať stav a vývoj vojenskej reformy v prvých rokoch demokratického Ruska možno objaviť v analytickej štúdií s názvom: „*Vojenská reforma v Ruskej federácii: Východisko na praktickú úroveň potrebuje spresnenie cieľov a možností*“ vydané v roku 1999 Inštitútom národnej bezpečnosti a strategických štúdií. Kolektív autorov v tejto štúdií operuje s pojmom ideológia, resp. potvrdzuje existenciu ideologického rozmeru, s ktorým je podľa autorov inštitútu inherentne problematika vojenskej reformy spojená (spolu s inými spoločensko-politickými oblasťami). Jednou z príčin krízy je implicitne uvedená deideologizácia, ktorá vraj priniesla do ruskej armády mnoho nešťastia: „*Vec bez viery je mŕtva. Podľa nášho názoru, v danom momente vojenská reforma v Ruska má veľmi slabé ideologické zabezpečenie*“.¹⁰ Uvedené konštatovanie dokonca vedie autorov tejto štúdie k záveru, že medzi nevojenské hrozby, okrem ekonomických a politických zaraďujú aj ideologické. Naopak korektné formulujú predpoklad, že momentálne existujúce vonkajšie podmienky sú priaznivé na uskutočnenie vojenskej reformy, ktorú pokladajú len za jednu z častí komplexného reformovania štátu, spoločnosti a jej štruktúr. V tomto rozsiahlom materiály sa v podstate potvrdzuje nevyhnutnosť vojenskej reformy, ktorá by mala spočívať v troch rozmeroch: ekonomickom, technologickom a geopolitickom. Aj keď autori veľmi správne upozorňujú na nevojenské hrozby (terorizmus) a riziká plynúce z lokálnych konfliktov (prevažne v postsovietskom priestore), napriek tomu sa niektoré ich odporúčania javia neaktuálne a v niektorých smeroch aj nereálne.¹¹

Samotný stav ruských ozbrojených síl bol v prvej polovici 90. rokov 20. storočia poznačený predovšetkým neúspešnou vojenskou operáciou v Čečensku (1994–1996), ktorá fakticky potvrdila jej nebojaschopnosť a zastaranú technickú vybavenosť, a tým naplno odhalila hlboké vnútorné štrukturálne problémy, nehovoriac už o morálnych aspektoch problému (dezercia, týranie vojakov – tzv. „*dedovščina*“, samovraždy).¹² Veľmi vážnym sa v počiatočnom období javil problém okolo sociálnych náležitostí (bytová politika) predovšetkým vojakov odsunutých zo štátov strednej a východnej Európy, aj keď nedostatok vhodných bytov sa týkal aj vojakov slúžiacich na teritóriu RF a prakticky dodnes nie je vyriešený podľa predstáv politických a vojenských predstaviteľov. Úpadok armády v ruskej spoločnosti ako inštitúcie dokumentovala aj výrazne nízka ochota a vôľa vykonávania základnej vojenskej služby medzi mladými odvedencami, ktorý sa čoraz častejšie vyhýbali odvodovým povinnosťami. V transformovanej ruskej spoločnosti už služba v armáde nemala taký honor, ani česť ako v období ZSSR a navyiac ako profesia nebola ani dostatočne platovo ohodnotená (čo platí dodnes). Veľmi výrazným problémom v armáde ako aj celej ruskej spoločnosti je vysoká miera korupcie, kriminality (vrátane organizovaného zločinu) a alkoholizmu.

KONSOLIDÁCIA RF – VOJENSKÁ REFORMA PO ROKU 2000

Pre odborné štúdie a články, ktoré sa zaoberajú zahranično-politickým, bezpečnostným, vnútropolitickým a hospodárskym vývojom v RF po roku 2000 sa čoraz častejšie stretávame s termínom tzv. vertikály moci. Vertikála moci predstavuje vnútorné politické, inštitucionálne, hospodárske a administratívne usporiadanie štruktúry ruského politického systému (štátu), ktorý sa vyznačuje centralizačnými a kontrolnými tendenciami s priamym dosahom na celú ruskú spoločnosť. Upevnenie tejto vertikály moci sa stalo pregnantným znakom vládnutia prezidenta V. Putina. Už v máji roku 2000 V. Putin rozdelil územie RF na sedem supraregiónov (administratívnych okruhov). Na čele každého takéhoto supraregiónu bol vymenovaný prezidentov zmocnenec, ktorý je zodpovedný priamo prezidentovi RF. Úlohou zmocnencov prezidenta RF bolo na zverenom území koordinovať výkon federálnej správy, rozdeľovať peniaze z centra a dohliadať na to, ako si počínajú regionálni prezidenti, gubernátori a šéfovia oblastí. V tejto súvislosti treba

uviesť, že určite nebolo náhodou, že tieto administratívne okruhy sa teritoriálne takmer stotožňujú s rozdelením RF na vojenské okruhy.¹³ Čo je nemenej zaujímavé, zo siedmich zvláštnych prezidentských zmocnencov až piati mali hodnosť generála, a pochádzali z radov bývalej KGB alebo armády. Prvoradým cieľom na ktorý sa V. Putin od začiatku svojho funkčného obdobia zamerával boli kroky, ktoré jasne signalizovali plány na obnovenie vojenskej moci RF. Tieto sa stali počas výkonu prezidentského mandátu (2000–2008) jednou z priorit realizovanej politickej agendy. V tomto ohľade je však nástup V. Putina k moci spájaný aj so zlepšením financovania armády a VPK, k čomu okrem iného napomohli predovšetkým vysoké ceny ropy a plynu na svetových trhoch.

Po roku 2000 už nikto nepochyboval o tom, že ruské ozbrojené sily nevyhnutne musia prejsť skutočnou reformou a transformáciou, resp. redefiníciou z hľadiska jej zadaných úloh a cieľov. Takémuto hodnoteniu zodpovedalo aj prijatie základných doktrínálnych dokumentov ruskej zahraničnej a bezpečnostnej politiky v prvej polovici roku 2000, čím došlo k prehodnoteniu pôvodných doktrínálnych dokumentov z 90. rokov 20. storočia.¹⁴

Je prirodzené, že vojenská reforma musí v prvom rade byť v úzkej symbióze so základnými doktrínálnymi dokumentmi ruskej bezpečnostnej a zahraničnej politiky. Tieto dokumenty totižto definujú nielen základné a životne dôležité národné, bezpečnostné a ekonomické záujmy, ale predovšetkým pomenovávajú existujúce (potenciálne) hrozby a riziká (vojenského aj nevojenského charakteru), na ktoré musí byť v budúcnosti ruské obranné a bezpečnostné plánovanie pripravené. Ich správne identifikovanie a pomenovanie je krucifialnym predpokladom pre úspešné vykonanie vojenskej reformy. To, že otázka bezpečnosti, ako jedného z kardinálnych aspektov národných záujmov štátu zahŕňa v sebe veľmi dôležitú otázku vojenskej reformy, resp. to že existuje determinatívna interakcia medzi jasne definovanou a čitateľnou koncepciou národnej bezpečnosti a reformou armády ako inštitúcie, vyjadril ešte v roku 1998 aj bývalý tajomník Rady bezpečnosti Ruskej federácie Ivan Rybkin *„existuje veľmi dôležitý aspekt o ktorom sa málo hovorí a ktorý spočíva v tom, že bez uceleného pohľadu na národnú bezpečnosť ťažko uskutočniť vojenskú reformu.“*¹⁵ Aj keď reálny obraz vojenskej reformy a diskusie s ňou spojené v priebehu 90. rokov minulého storočia pripomínali *„prešľapovanie na mieste“*, zvolenie V. Putina za prezidenta RF vrátilo debatu o reforme armády do centra pozornosti, pretože skutočná reforma sa podľa odborného hodnotenia do roku 2000 ani nezačala, čo potvrdzujú nielen výroky niektorých ruských politikov, mimo iných aj prezidenta RF, ale aj oficiálny doktrínálny dokument z roku 2000 Vojenská doktrína Ruskej federácie (VD RF): *„Prioritnou úlohou a súčasťou súčasnej etapy vojenskej výstavby je uskutočnenie komplexnej vojenskej reformy, podmienenou radikálnymi zmenami vojensko-politickej situácie, úloh a podmienok zabezpečenia vojenskej bezpečnosti RF.“*¹⁶ O niekoľko mesiacov po prijatí VD RF v rozhovore pre Le Figaro prezident RF V. Putin potvrdil význam uskutočnenia vojenskej reformy, keď uviedol: *„Reforma armády je jednou z ruských priorit. Chceme udržať našu bezpečnosť na maximálnej úrovni. Je to prioritná priorita. Preto je potrebná reforma, kvôli tomu je potrebné zlepšenie štruktúry.“*¹⁷ Podľa odborných hodnotení (P. Felgengauer) bola v tomto čase (2002) hlavná príčina neúspechu vojenskej reformy vo vysokých a starších vojenských dôstojníkoch, ktorí boli po odbornej stránke pripravení v sovietskom období, a v súčasnosti obracajú pozornosť na sovietskú armádu, ktorú sa pokúšajú v rôznej podobe *„vzkriesiť“*.¹⁸ Schopnosť a vôľu presadiť naštartovanie vojenskej reformy malo v tom čase pomôcť aj vymenovanie Sergeja Ivanova za MO RF, ktorý ešte vo funkcii tajomníka RB RF (1991–2001) demonštroval odhodlanie dôsledne realizovať úlohy tohto náročného procesu, aj keď o jeho úspechoch reálne riešiť pálčivé otázky spojené s vojenskou reformou sa dá polemizovať. Okrem iného (v čase výkonu spomínanej funkcie) presadil zriadenie Komisie pre vojenskú reformu, ktorá do tej doby postupovala značne nekoordinovane a chaoticky. To, že vojenská reforma sa do roku 2000 v podstate nezačala potvrdzovali vyjadrenia najvyšších politických predstaviteľov. Napr. 7. decembra 2001 vtedajší premiér Michail Kasjanov uviedol, že zatiaľ nie sú určené lehoty vojenskej reformy, pretože jej realizácia môže trvať do roku 2010, ale nevylúčil možnosť aj jej skoršieho dokončenia. Taktiež uviedol, že v roku 2003 sa začne

experiment s kontrakčným systémom a prechod na tento systém bude ukončený (konkrétne sa jednalo o experiment so 76. výsádkovou divíziou v Pskovsku – pozn. autor) do roku 2004. Nevyhnutnosť čo najskoršieho uskutočnenia vojenskej reformy potvrdil opätovne prezident V. Putin aj vo svojom každoročnom posolstve Federálnemu zhromaždeniu RF (FZ RF) 16. mája 2003, kde modernizáciu ozbrojených síl, spolu s bojom proti terorizmu a rastom ekonomiky, označil ako jednu z troch priorit. Napriek uvedeným výrokom v praxi sa bolo v tomto čase možné stretnúť s mnohými antagonistickými krokmi, ktoré vojenskú reformu redukovali na aspekt materiálo-technického vybavenia OS RF, a potláčali do úzadia kvalitatívnu stránku reformy, najmä aspekty riadenia a velenia, plánovania a prípravy armádnych štruktúr.

Jedným zo základných znakov ruskej vojenskej reformy by mala byť aj profesionalizácia armády. Prezident V. Putin na zasadnutí RB RF 31. mája 2002 uviedol, že na báze letecko-výsádkových vojsk začatý experiment kompletizovania vojsk na zmluvnom princípe (ktorý však narážal na odpor Generálneho štábu RF) bude zabezpečený dôsledný prechod ozbrojených síl na tento princíp. V už zmienenom prejave FZ RF v roku 2003 uviedol, že v ohniskách napätia a lokálnych konfliktov musia byť nasadzované len profesionálne jednotky. Cieľom sa stalo, aby poloprofesionálna armáda začala fungovať v roku 2007, resp. začiatkom roka 2008. Profesionalizácia ozbrojených síl, podobne ako celá vojenská reforma, však vyžaduje aj optimalizovanie (zníženie) početných stavov v ozbrojených silách. Niet pochýb o tom, že redukcia vojenského, ale aj civilného personálu v ruských ozbrojených silách je nevyhnutná. Napriek tomu prezident V. Putin 2. októbra 2003, pri príležitosti oficiálneho predstavenia doktrinálneho dokumentu Aktuálne úlohy ozbrojených síl RF vyhlásil, že Rusko už nechystá ďalšie zníženie stavu svojich ozbrojených síl - priamo v tomto dokumente sa uvádza, že k 1. 8. 2003 bolo v ozbrojených silách 1,16 mil. osôb a ku koncu roka sa má stav stabilizovať na 1 mil..¹⁹ Je však vysoko pravdepodobné, že skutočná úroveň bola v tomto období úplne iná (údaje sa v tomto smere značne líšia). V roku 1998 počet vojakov v ruských ozbrojených silách predstavoval 1,7 mil..²⁰ Na konci roka 2000 bolo plánované dosiahnuť stav 1 mil. Podľa niektorých údajov v priebehu rokov 2005–2006 mali ozbrojené sily RF 1 mil. mužov v zbrani.²¹ A. Arbatov však uvádza, že znižovanie počtu vojakov uviazlo na hranici 1,1–1,2 mil..²² RF si však podľa expertov takúto veľkú armádu nemôže z finančných dôvodov dovoliť, a aj preto bolo vyhlásenie V. Putina o pozastavení znižovania stavu ozbrojených síl veľmi prekvapujúce. V tejto súvislosti ruský bezpečnostní experti hovorili o troch variantoch kvalitatívnej úrovne ozbrojených síl: 1.) 550–600 tis., 2.) 700–750 tis., 3.) 800–850 tis.. Aj o uvedených návrhoch sa však v médiách veľmi široko polemizovalo. Keďže momentálne nie je k dispozícii spoľahlivý a presný údaj o počte vojakov (podľa vyjadrenia MO RF Anatolija Serďjukova z 14. októbra 2008 predstavuje početný stav ruskej armády 1 109 tis. osôb), predpokladá sa, že je stále vyšší ako 1 mil.. Taktiež si treba uvedomiť, že do uvedených počtov nie sú zahrnuté ďalšie druhy vojsk, ktoré kompetenčne nespádajú pod MO RF, a ktorých znižovanie tabuľkových počtov prebiehalo v tom istom čase s rozporuplnými výsledkami. Jedná sa predovšetkým o niektoré ministerstvá, ústavy a ďalšie štátne štruktúry agentúrneho charakteru (Federálna bezpečnostná služba RF, Ministerstvo vnútra RF, Ministerstvo pre mimoriadne situácie RF, Železničné vojsko RF, pohraničné sily RF, vojenská rozviedka a iné).

Vojenská reforma v sebe integruje širokú škálu otázok. Okrem zmieneného prechodu armády na kontraktačnú bázu, je vojenská reforma spojená predovšetkým s modernizáciou zbraňových systémov a vojenského vybavenie, so sociálnymi otázkami dôstojníkov a vojakov. Ďalším krokom, ktorý bol hodnotený ako súčasť vojenskej reformy, sa stala optimalizácia druhovej štruktúry ozbrojených síl. Na realizáciu tejto úlohy bol uskutočnený prechod na trojdruhový štruktúru ozbrojených síl: pozemné vojská, vzdušné sily, námorné sily. Raketové vojská strategického určenia sa zreorganizovali v druh vojsk ozbrojených síl, pričom z ich zostavy boli vyčlenené vojská raketovo-kozmickej obrany a kozmické sily a prostriedky. Na ich základe sa sformoval nový druh vojsk – Kozmické vojská RF. Posledným druhom vojsk sú letecko-výsádkové vojská. Osobitné miesto majú tylové ozbrojené sily, ktoré však nie sú druhom ozbrojených síl. Taktiež došlo k zníženiu počtu vojenských obvodov z 8 na 6 (Kaliningrad zostal špeciálnym regiónom). Ako

však poznamenáva M. Orr, reagujúc na skúsenosti so zlučováním vojenských obvodov a navrhovania štruktúr ozbrojených síl ešte pred rokom 2000: „štrukturálne zmeny sú najľahšou časťou reformy, pretože sa dotýkajú problémov, ktoré je možné riešiť dekrétmi ministra obrany. Skutočné problémy, ktorým čelia ruské ozbrojené sily, nemôžu byť vyriešené papierovými rozkazmi a dotýkajú sa faktorov mimo dosahu ministerstva obrany.“²³ Aj z uvedeného bolo možné usudzovať, že realizované kroky v rámci reformy sa napriek venovanej pozornosti javili ako nedostatočné a málo razantné, resp. nemali dostatočnú hĺbku. 30. marca 2004 v tlačovom centre RIA Novosti to v podstate potvrdil aj predseda Rady pre zahraničnú a obrannú politiku (SVOP) Sergej Karaganov, keď predstavil krátky variant dokumentu s názvom: „*Vojenská výstavba a modernizácia Ozbrojených síl Ruska*“. Autori tohto dokumentu sa nazdávajú, že nie všetky procesy, ktoré prebiehajú v ozbrojených silách je možné považovať za prestavbu (perestrojku) vojenského aparátu, a trvali na hlbkej reforme armády, súčasne s radikálnou reštrukturalizáciou VPK, nakoľko tieto kroky sú vzájomne podmienené.²⁴

Čo však nemožno prehliadnuť je fakt, že zvolenie V. Putina za prezidenta RF na druhé funkčné obdobie (2004–2008) predstavovalo v procese vojenskej reformy určitú záruku a kontinuitu (pre vysokú vojenskú elitu), že pozornosť venovaná zlepšeniu postavenia armády, jej modernizácii a premene na silný mocenský nástroj ruského štátu, zostane aj počas jeho druhého volebného obdobia prioritnou úlohou. V tomto smere nedošlo k zásadnej zmene, ktorá by narušila postupné petrifikovanie neprimeraného postavenia a pozícií silových štruktúr v ruskej spoločnosti. Na druhej strane tento stav naznačoval, že personálne obsadenia v najvyšších politických a armádnych postoch zaväzovalo V. Putin (a jeho nasledovníka) do budúcnosti brať ohľad aj na názory vysokých armádnych kruhov a vplyvných lobistických skupín (palivovo-energetický sektor, VPK), aby nestratil ich podporu a lojalitu. To môže vysvetľovať prečo nebola vojenská reforma od svojho počiatku tak razantná a jednoznačná, resp. bola poznamenaná doterajšími rozporuplnými prvkami, ktoré čiastočne poznačili smerovanie reformy. Najpodstatnejšie je, že nevyhnutnosť reformovania armádneho sektora v RF momentálne nikto relevantný nespochybňuje, názorové diferenciacie sú len v spôsobe a hĺbke realizácie.

Za kľúčový doktrínálny dokument ruskej vojenskej a bezpečnostnej politiky, oficiálne predstavený 2. októbra 2003, možno považovať už zmieňované: „*Aktuálne úlohy rozvoja ozbrojených síl Ruskej federácie*“, v ktorom sa reflektuje dynamika a zmeny bezpečnostného vývoja vo svete, ktoré sa bezprostredne dotkli aj RF.²⁵ Nezávislý vojenský expert Pavel Fengengauer nazýva uvedený dokument „*Ivanovou doktrínou*“, pričom kriticky poznamenal jej byrokratický charakter, ktorý kombinuje západný zovňajšok so sovietskym obsahovým štýlom. Taktiež kriticky poznamenáva, že uvedená doktrína je súhrnom predstáv a názorov MO RF, a za skutočnú vojenskú doktrínu ju nemožno považovať.²⁶ Svojim spôsobom sa jedná o otvorenú doktrínu zameranú hlavne na modernizáciu OS RF, reštrukturalizáciu OS a na sumarizáciu aktuálnych hrozieb a výziev súčasnosti.²⁷ Dokument sa zameriava najmä na nasledovné hlavné zmeny:

- a) v chápaní pojmu obrana – od obrany územia smerom k obrane záujmov;
- b) zmenu koncepcie vojny od klasickej na protiteroristickú;
- c) na prevenciu a elimináciu politických a etno-politických konfliktov;
- d) na zabezpečenie vnútornej situácie a stability krajín SNŠ a priľahlých regiónov.²⁸

Aj keď dokument poukazuje, že síce neexistuje priama vojenská hrozba, upozorňuje, že ruské vojenské plánovanie v oblasti rozvoja a použitia ozbrojených síl RF musí počítat' s množstvom faktorov neurčitosti, čo je taká situácia, konflikt alebo proces politického alebo vojensko-politického charakteru, ktorého vývoj môže podstatne zmeniť geopolitickú situáciu v prioritnom regióne záujmu Ruska alebo vytvoriť priamu hrozbu bezpečnosti RF.

Hodnotenie tohto doktrínálneho dokumentu ruskej bezpečnostnej politiky poukazuje na pretrvávajúcu tendenciu v oblasti ruského bezpečnostného prístupu, ktorý je svojim vnútorným

obsahom a charakterom založený na akcentovaní tradičného (klasického) chápania bezpečnosti, v ktorom primárnu úlohu zohrávajú silné ozbrojené sily, a to aj napriek nepochybnému pomenovaniu a identifikovaniu nevojenských hrozieb a rizík. Dôležitým indikátorom je taktiež skutočnosť, že vo všetkých ruských doktrínálnych dokumentoch má bezpečnosť a jej obsah výrazné štátno-centrické konotácie, t.j. bezpečnosť občana a spoločnosti je odvodzovaná od bezpečnosti štátu a nie naopak.

V závere tejto časti je potrebné v súvislosti s vojenskou reformou zmieniť konštituovanie Spoločenskej rady pri MO RF v auguste 2006. Tento orgán dohliada nad zákonmi a právnymi dokumentmi, ktorých iniciátorom je MO RF. Rada je zodpovedná za legislatívu bezprostredne sa dotýkajúcu vojakov a civilných zamestnancov MO RF, za podmienky vojenskej služby a aspekty zhoršujúce vojenskú disciplínu a vynútiteľnosť práva.²⁹

VOJENSKÁ REFORMA – ROK 2008, AKO ĎALEJ?

Zvolenie D. Medvedeva za prezidenta Ruskej federácie v prvom štvrtroku 2008 a jeho doterajšie pôsobenie vo funkcii potvrdzuje, že najvyššie politické vedenie aj pod novým prezidentom pokračuje v politike svojho predchodcu, ktorý prikladal mimoriadny význam stabilizácii a zefektívneniu činnosti silových štruktúr. Silné pozície vojenských štruktúr (uniformovaných), ktoré sa dostali k moci počas éry V. Putina (súčasného premiéra RF), a ktorý si aj napriek odchodu z funkcie prezidenta RF ponecháva rozsiahly politický vplyv, zaručuje, že doterajšia pozornosť venovaná ozbrojeným silám a zlepšeniu postavenia armády, jej modernizácii zostanú naďalej jednou z prioritných úloh. Vysoké prírastky HDP, ktoré Rusko po roku 2002 dosahovalo, a ktoré sú spojené najmä s výrazným rastom svetových cien energetických nosičov priniesli finančné prostriedky do rozpočtu, a následné zlepšenie financovania armády v oblasti sociálnych náležitostí vojakov, ale aj nákupu nových zbraní a vojenskej techniky. Hlavnou udalosťou roka 2008 sa stal proces naštartovanej reformy OS RF, výsledkom ktorej by mala byť kompaktná, vysoko mobilná, akcieschopná armáda schopná reagovať na vzniknuté konflikty a zaistiť bezpečnosť ruského štátu a jeho občanov.

Rozhodujúce miesto a úlohu OS RF v procese zabezpečenia bezpečnosti RF priznáva aj nový doktrínálny dokument prijatý 13. mája 2009 s názvom „*Stratégia národnej bezpečnosti RF do roku 2020*“. Tento dokument z hľadiska svojho spracovania má ucelenejší a jednoznačne konkrétnejší (ale aj agresívnejší) charakter. Dôraz je kladený na vytváranie multipolárneho usporiadanie medzinárodného politického systému so zodpovedajúcim miestom pre RF. Osobitnú pozornosť v tejto súvislosti venuje oblasti kontroly nad prírodnými zdrojmi (energetickými surovinami), ktoré budú v budúcnosti základným atribútom prežitia (štátu, nadnárodných korporácií, ale aj jednotlivcov). Na ich hájenie sa v tomto smere nevyklučuje ani možnosť použitia silových prostriedkov.³⁰ V tejto súvislosti nezávislý vojenský analytik V. Muchin vo svojom článku „Armáda v službe ropného biznisu. Začínajúce vojenské cvičenia majú úplne nový kvalitatívny charakter“ uvádza, že v tom čase prebiehajúce vojenské cvičenie (v Burjatsku, Sibírska oblasť) v druhej polovici roku 2009 sú zamerané okrem iného aj na ochranu transportu energetických nosičov, pričom dodal, že otázkam ochrany transportných ciest pre ruský plyn do Európy po dne Baltského mora bude venované aj rozsiahle vojenské cvičenie „Západ 2009“ a „Ladoga 2009“.³¹ V. Muchin sa taktiež domnieva, že OS RF by do budúcnosti mali plniť praktické úlohy spojené nielen s vojenskou, ale aj ekonomickou bezpečnosťou štátu, ktorá by mala nájsť svoje opodstatnenie aj v pripravovanej novej vojenskej doktríne.³²

Na ďalší vývoj a smerovanie v reforme armády mala výrazný dopad aj vojenská operácia ruských ozbrojených síl v Gruzínsku v lete 2008, ktorá bola rozsiahlou časťou ruských vojenských odborníkov (A. Cygankov, P. Dejnekin, M. Gareev, P. Gračev, A. Chramčichin, A. Kortunov, V. Litovkin, V. Muchin, V. Mjasnikov, J. Netkačev) kritizovaná za spôsob jej prevedenia.³³ Vojenská operácia RF v odštiepeneckých regiónoch Gruzínska (Južné Osetsko a Abcházsko) síce priniesla pomerne rýchle a ľahké vojenské víťazstvo ruskej armády, no na druhej strane odhalila chronické

nedostatky, ktoré sú spojené predovšetkým s oblasťou nových (staronových) trendov v oblasti moderného vedenia bojových operácií – t.j. používanie mimoriadne presných zbraňových systémov, nových prostriedkov spojenia, rozviedky a riadenia vojsk a metód bojovej prípravy. Po tejto operácii sa zdvihla vlna kritiky, ktorá vojenskú akciu ruských OS nielen odsúdila z politického, ale aj odborného hľadiska. Túto reakciu využil súčasný ruský minister obrany Anatolij Serďukov na prípravu „ďalšej“ reformy (v skutočnosti však nedostatky vo vedení vojenskej operácie v Gruzínska boli len zámenkou na ďalšie štrukturálne a personálne zmeny v ruských OS, odstránenie ľudí bývalého ministra obrany Sergeja Ivanova a budovanie vlastnej názorovo blízkej skupiny).³⁴ Na základe plánu, ktorý predstavil A. Serďukov sa predpokladá, že k 1. decembru 2009 bude uvoľnených alebo prevelených na iné pozície a posty 140 tis. ľudí – práporčikov a mičmanov (poddôstojníkov vojenského námorníctva – pozn. autor). Ďalším cieľom MO RF A. Serďukova je, aby do roku 2012 z celkového súčasného počtu 1107 generálov a admirálov zostalo v ozbrojených silách len 877. Taktiež by sa mal znížiť stav centrálného aparátu Ministerstva obrany RF a orgánov vojenského riadenia (správy), ktorí v súčasnosti predstavuje počet 21 813 ľudí, a to až 2,5 násobne do celkového počtu maximálne 8,5 tisíc. Množstvo dôstojníkov v armáde má byť optimalizované v porovnaní so svetovými normami. Podľa vyjadrenia A. Serdjukova, skúsenosti vo svete ukazujú, že množstvo dôstojníkov v armáde predstavuje od 7 do 20 %.³⁵ Ozbrojené sily RF by taktiež od roku 2012 mali prejsť na brigádnú štruktúru z doterajšej divízno-plukovej.³⁶ Paralelne s týmto procesom by mala byť pripravená nová koncepcia rozvoja ozbrojených síl RF do roku 2030 a taktiež aj nová Vojenská doktrína RF.³⁷ V ruských odborných kruhoch, ktoré sa zaoberajú už dlhší čas reformou spojenou s armádou (napr. Vitalij Cymbal, Pavel Fengengauer, Alexander Goľc, Viačeslav Izmailov, Viktor Litovkin, Vladimír Muchin a ďalší) boli prezentované rozličné názory na formu a obsah doteraz realizovanej (a pripravovanej) vojenskej reformy, pričom v centre pozornosti bolo široké spektrum problémov s touto rozsiahlou úlohou spojených. Napriek radikálnym cieľom urýchliť reformu OS RF (ešte pred rokom 2012), niektorí analytici pochybujú o jej úspešnosti, a to nielen z hľadiska nastaveného časového harmonogramu. Ako v tejto súvislosti uvádza Pavel Felgengauer, „*koncepcia reformy je správna, ozbrojené sily je nevyhnutné modernizovať, no predstavené plány sú nerealistické. Na jednej strane sú skrátené termíny pre vyplnenie úloh, na druhej strane nikto nevie čo bude v roku 2020, pretože čím dlhodobšie termíny, tým vážnejšie sa javia plány ich realizácie.*“³⁸ A. Arbatov v tomto kontexte ešte v roku 2003 upozorňoval, že minimálna lehota na uskutočnenie reformy ozbrojených síl je 10 až 15 rokov.³⁹ Taktiež treba podotknúť, že reformu OS RF nie je možné vnímať iba v jej štrukturálnosti a personálnom zabezpečení, ale je nevyhnutné ju osadiť do širšieho spoločensko-politického a ekonomického kontextu.

Ako upozorňujú niektorí analytici, prebiehajúca vojenská reforma môže vytvoriť aj vnútropolitické problémy, nakoľko súčasnú reformu OS RF je potrebné vnímať v kontexte zmien zameraných na vnútornú modernizáciu Ruska, na ktorú kladie dôraz prezident D. Medvedev (aj keď zatiaľ len v rétorickej rovine nakoľko nemá vytvorené vlastnú názorovo silnú a dostatočne vplyvnú skupinu). Hlavné myšlienky spomínanej modernizácie boli publikované 10. septembra 2009 v stati „*Rusko vpred*“. V uvedenej stati D. Medvedev predstavil svoje názory, a zároveň ich zadefinoval ako budúce strategické úlohy RF. V stati sa okrem iného uvádza, že súčasná modernizácia by mala byť dosiahnutá demokratickou cestou, založená na intelektu a technológiách, a nie na surovinovej základni.⁴⁰ Zdôraznenie týchto kľúčových faktorov modernizácie RF sa stali základom aj jeho každoročného prejavu o stave RF 12. novembra 2009,⁴¹ a taktiež v rámci vystúpenia na zjazde provládnej strany „*Jednotné Rusko*“ 21. novembra 2009, kde opätovne hovoril o nevyhnutnosti všestrannej modernizácie RF, ktorá by mala byť smerovať k vybudovaniu poznatkovej (inovatívnej) a vysoko technologickej ekonomiky.⁴² Treba podotknúť, že načrtnutý program D. Medvedeva je vo svojej podstate vo vnútornej disonancii s doteraz presadzovaným oficiálnym štátnym programom (ideológiou) premiéra V. Putina, známym aj ako tzv. „*suverénna demokracia*“. Termín „*suverénna demokracia*“ vznikol s cieľom vypracovania novej štátnej ideológie zdôvodňujúcej vnútornú a zahraničnú politiku RF. V rámci tejto ideológie sa

stalo nosnou myšlienkou posilnenie štátu a efektívnosť jeho riadenia vo všetkých oblastiach politického, spoločenského, hospodárskeho a kultúrneho života.⁴³ Modernizačný program D. Medvedeva však vychádza z demokratických (čiastočne liberálnych) postulátov, čo vyvoláva do budúcnosti viaceré otázky. Čo je však nemenej dôležité, obidva programy sa zhodujú vo viacerých cieľoch – okrem iného aj vo vybudovaní silných, efektívnych a akcieschopných OS RF, rozdielne sú však filozofické východiská týchto programov. V tejto súvislosti treba mať na zreteli, že politika V. Putina vychádza (vychádzala) z preddispozície silného a centralizovaného štátu, ktorý je rozhodujúcim činiteľom v politickom a hospodárskom priestore. Zásadným štrukturálnym problémom uskutočnenia akejkoľvek vnútornej reformy (modernizácie) vrátane vojenskej sa môže do budúcnosti javiť práve charakter ruského štátu, spoločnosti a hospodárstva. Nasvedčuje to aj aktuálny spôsob pôsobenia štátu v ekonomike, ktorý je plne v súlade s koncepciou suverénnej demokracie, v rámci ktorej sa štát v hospodárskej sfére opiera o vlastné (ruské) - kapitálovo silné korporácie pôsobiace predovšetkým v oblastiach ťažby a prepravy ropy, zemného plynu, oceliárstva a spracovania nerastných surovín, zbrojného priemyslu, dopravy a infraštruktúry. Model integrácie (v skutočnosti však centralizácie) ropných a plynových koncernov do veľkých korporácií s väčšinovým podielom štátu, sa v krátkodobej perspektíve ukázal byť účinný, ale z dlhodobého hľadiska predstavuje v podmienkach silnejúcej globalizácie neperspektívnu cestu. Obdobný model ovplyvňovania a kontroly ekonomiky prostredníctvom centralizácie kľúčových hospodárskych štruktúr sa ruské politické vedenie za predchodcu D. Medveda snažilo presadiť aj do ostatných odvetví (príkladom sú mamutie zjednotené korporácie, ktoré združujú výrobcov na základe príslušnosti k danému odvetviu - lietadiel, lodí, atómový a strojársky priemysel, a pod).⁴⁴ Preto v uvedenom kontexte treba zohľadňovať skutočnosť, že vojenská reforma priamo podmieňuje aj reformu VPK. Doterajšie kroky, ktoré boli v oblasti reformy VPK realizované však vyvolávajú oprávnené pochybnosti o jej účelnosti a efektívnosti, ale aj o celkovom fungovaní VPK z hľadiska jeho budúcnosti. Zásadným krokom sa v koncepcii reformy VPK (za druhého volebného obdobia prezidenta V. Putina) stalo vytvorenie štátnych holdingov, ktoré sa mali stať základom obnoveného ruského VPK (celkovo sa na začiatku uvažovalo, že bude vytvorených až 50 holdingových spoločností a výskumných centier), a ktoré by v sebe mali koncentrovať, zachovávať a rozvíjať základné technológie výroby ruskej vojenskej techniky. Princíp formovania holdingov spočíva predovšetkým v tom, že na základe hlavných podnikov vyrábajúcich vojenskú produkciu sa vytvorí vedúca riadiaca spoločnosť, v ktorej štát bude vlastniť minimálne 51 % akcií. Podniky, ktoré sú včlenené do holdingu sú akciovými spoločnosťami, v ktorých vedúca riadiaca spoločnosť disponuje nie menej ako 51 % akcií.⁴⁵ Zdá sa však, že zriadenie štátnych holdingových korporácií neprineslo očakávaný efekt, práve naopak pre ruský štát sa stali v kontexte finančnej krízy veľkou záťažou. V posolstve FZ RF 12. novembra 2009 D. Medvedev na margo štátnych korporácií doslova vyhlásil, že považuje túto formu v súčasných podmienkach za bezperspektívnu. Taktiež vyjadril presvedčenie, že bude potrebné prehodnotiť aj mieru účasti štátu v komerčnej sfére, ale aj proces priamej podpory podnikov, ktorý už v čase finančnej krízy presiahol trilión rubľov. Spoločnosti, ktoré sú neefektívne budú nutne musieť prejsť ozdravným procesom alebo trh opustiť (týka sa to aj viacerých VPK).⁴⁶ Kritické slová na adresu predstaviteľov VPK vyslovil D. Medvedev aj 26. októbra 2009 v podmoskovskej oblasti v Reutove kde navštívil vedecko-výskumný podnik „NPO Mašinostroenija“. Vyjadril vážne obavy so schopnosťou podnikov VPK technicky prezbížiť a vystrojiť armádu a námorníctvo. Tvrdí kritiku vyslovil na kvalitu vojenskej produkcie, vysoký stupeň reklamácií (len 10 % podnikov VPK má medzinárodne uznávaný certifikát kvality riadenia), neprimerane vysokú úroveň vlastných (vnútorných) nákladov podnikov VPK. Kritizoval, proces vyčleňovania finančných prostriedkov na modernizáciu morálne zastaranej techniky, alebo techniky, ktorá v krátkom čase bude zastaraná, na úkor ich presmerovania na vývoj a výskum novej vojenskej techniky a zbraňových systémov.⁴⁷ Tieto slová len potvrdzujú známu skutočnosť, že ruský vojenský priemysel má čoraz väčšie problémy udržať technologickú úroveň s vyspelými štátmi sveta, pričom sa túto priepasť snaží riešiť aj dovozom zahraničnej vojenskej techniky, čo je na rozdiel od minulosti doslova revolúciou.⁴⁸

Cieľom prezidenta D. Medvedeva vo vojenskej oblasti je skončenie s dôsledkami sovietskeho obdobia, kedy sa armáda pripravovala k tradičnej „*masívnej konvenčnej vojne*“ v Európe a viac sa prispôbiť podmienkam budúcich možných regionálnych konfliktov. Práve s takýmto typom vojenských konfliktov sa môžu v budúcnosti OS RF stretnúť. Ako uvádza vojenský analytik Dmitrij Cybakov, problematickým z pohľadu ďalšej realizácie vojenskej reformy sa môže javiť existencia názorovo silných – a vo svojej podstate protikladných skupín, vrátane intenzívne sa formujúcej opozičnej skupiny voči vojenskej reforme „*Serďukova*“, ktorých pôsobnosť je nevyhnutné chápať aj v kontexte ruských organizovaných záujmov, nakoľko politické elity sú nútené brať názor „voennych“ pri jej realizácii.⁴⁹ Výhodou A. Serďukova sa ukazuje práve schopnosť v obmedzovaní partikulárnych záujmov armády, na rozdiel od jeho predchodcov (predovšetkým S. Ivanova). Ako uvádza P. Felgengauer „Serďukov má aj silnú podporu skupiny generálov, ktorí veria v reformu a chcú ju doviest’ do konca“. Liberálna skupina formujúca sa okolo súčasného ministra obrany A. Serďukova spája predstavu reformy OS RF nielen so štrukturálnymi a organizačnými reformami, ale predovšetkým s celkovou reformou v oblasti bojovej prípravy, velenia a riadenia.

Je logické, že rozsiahla a silná kritika vojenskej reformy pochádza predovšetkým z vnútra armády. Napr. v periodiku „*Soldaty Rossii*“ sa kriticky vyjadrujú k prebiehajúcej vojenskej reforme niektorí analytici, ale aj bývalí vysoko postavení armádni predstavitelia. Anatolij Cyganok – riaditeľ Centra vojenských prognóz, kritizoval prechod k trojúrovňovému systému riadenia (vojenský okruh – armáda – brigáda), ktorý v budúcnosti bude viesť k zníženiu bojaschopnosti armády. Zároveň upozornil, že transformácia tyla OS RF do holdingu „*Oboronservis*“ vytvorí priestor pre rozsiahlu korupciu. Riešenie v tomto smere vidí vo vytvorení vládnej komisie pre kontrolu prebiehajúcej vojenskej reformy.⁵⁰ S kritikou tylového zabezpečenia armády vystúpil aj Konstantín Sivkov, viceprezident Akadémie geopolitických problémov, upozorňujúc na skutočnosť, že prenechanie tylového zabezpečenia v čase mieru civilným organizáciám, 14x predražilo celý jeho proces. Zároveň dodal, že takýto civilný tyl sa „rozbehne“ po prvom výstrele.⁵¹ Alexander Konovajov, prezident Inštitútu strategických hodnotení, vyjadruje pochybnosti s celkovým spôsobom diskusie vojenskej reformy v odbornej aj laickej verejnosti, resp. absencie relevantnej a odbornej diskusie o tak vážnom probléme akým nepochybne vojenská reforma je. Vitalij Šlykov – člen SVOP a člen Spoločenskej rady pri MO RF je jedným z najtvrdších kritikov vojenskej reformy. Sám predložil už viac ako 100 návrhov na zlepšenie stavu armády, pričom na základe štúdia a výskumov iných armád štátov, navrhol 15 všeobecných charakteristík ktoré sú platné u kvalitatívne fungujúcich armádach vo svete.⁵² U ruskej armády v súčasnosti z uvedených charakteristík nie je aplikovaná ani jedna, resp. začína sa s prípravou profesionálneho dôstojníckeho zboru. V. Šlykov ešte v marci 2009 v rámci vystúpenia na Vyššej škole ekonomiky v Moskve na seminári s názvom „*Reforma Serďukova, víťazstvo zdravého rozumu*“ uviedol, že väčšinu krokov a opatrení, ktoré momentálne realizuje súčasné vedenie MO RF, odporúčali (SVOP – pozn. autor) ešte v roku 2004 vo svojom doklade „*Vojenská výstavba a modernizácia ozbrojených síl Ruska*“.⁵³ Leonid Ivašov, prezident Akadémie geopolitických problémov, pripomína že od roku 1998 sa uskutočnilo 6 etáp vojenskej reformy, pričom všetky začali a zároveň skončili pri otázke redukcie vojakov a vojenského personálu.⁵⁴ Medzi tvrdých kritikov prebiehajúcej vojenskej reformy sa zaraďuje aj bývalý MO RF Igor Rodionov, ktorý vidí za uvedenou reformou oslabenie a zničenie Ruska, a je ho možné zaradiť medzi časť ruskej generality, ktorá je svojim bezpečnostným konceptom fixovaná na možnú konfrontáciu s armádami NATO. Táto konzervatívno-kritická skupina taktiež zastáva názor, že reforma armády sa má uberať takým smerom, aby mohla do budúcnosti čeliť masívnemu konvenčnému útoku.⁵⁵

To aké bude budúce zameranie a smerovanie ruskej armády, resp. na plnenie akých úloh by mala byť pripravená je možné vydedukovať aj z pripravovanej novej vojenskej doktríny, ktorá podľa preniknutých a na verejnosti zverejnených informácií (rozhovor s tajomníkom Bezpečnostnej rady RF N. Patruševom) predpokladá pružné, včasné a vhodné reagovanie na prebiehajúce a perspektívne zmeny vojensko-politickej a vojensko-strategickej situácie

v strednodobej perspektíve.⁵⁶ Vojenské konflikty by mala nová vojenská doktrína rozdeľovať podľa intenzity na rozsiahle, regionálne, lokálne a ozbrojené konflikty (medzištátne aj vnútroštátne). Dôležitým aspektom, o ktorom sa v tejto súvislosti N. Patrušov zmienil je úloha jadrových zbraní v ruskom vojensko-bezpečnostnom plánovaní. Pri tejto príležitosti nevyklúčil aj možnosť preventívneho jadrového útoku proti agresorovi v kritických situáciách pre národnú bezpečnosť. Prípadné použitie jadrových zbraní by v novej vojenskej doktríne malo byť rozšírené aj na regionálne a lokálne vojenské konflikty. Otázka jadrových zbraní v novej vojenskej doktríne bude ponímaná v duchu zachovania statusu jadrovej veľmoci.⁵⁷ Aspekt jadrových zbraní a ich dôležitosť je jednou z konštant, na ktorej sa zhodujú odporcovia aj zástancovia vojenskej reformy, pričom ako v tomto smere poznamenáva P. Felgengauer, s výnimkou Severnej Kórie a Iránu vo svete dnes nikto iní jadrové zbrane nevyvíja. Rozvoj jadrových síl je sama o sebe drahá záležitosť, preto je zložitá túto úlohu spájať s rozvojom (reformou) armády.⁵⁸ Pri súčasnom stave OS RF zostáva spoliehanie sa na použitie jadrových zbraní v prípade ohrozenia vlastnej bezpečnosti jediným zo spôsobov zabezpečenia svojej bezpečnosti. To je však implicitne spojené s existenciou priamej hrozby vojenského charakteru, t.j. vojenského útoku na RF, ktorý je aj podľa ruských bezpečnostných analytikov momentálne nepravdepodobný (ťažko si predstaviť použitie jadrových zbraní v boji proti teroristom, ale aj v niektorom existujúcom alebo potenciálnom konfliktom mieste napr. postsovietskeho priestoru).

ZÁVĚR

Pre viacerých analytikov (predstavujú vyššie uvedené plány MO RF doslova radikálne zmeny. Napriek tomu, že po ich avizovaní sa ozývajú silné kritické hlasy, ktoré upozornili, že v danom rozsahu bude uvedená reforma viesť k rozvrat ruských ozbrojených síl, si treba uvedomiť, že ďalšie pôsobenie OS RF bude v budúcnosti závisieť od jej skutočnej (súčasnej) pripravenosti reagovať na nové bezpečnostné výzvy a hrozby, s ktorými sa bude RF a jej vojensko-bezpečnostné zložky a aparát v nasledujúcich rokoch konfrontovať. Potreba reformy je teda dôsledkom nielen zmenenej medzinárodnej vojensko-politickej situácie a technologickej revolúcie, ktorá v tomto smere neuskutočnenie, resp. odďaľovanie vojenskej reformy už ďalej nepripúšťa, ale v neposlednom rade sú to aj ekonomické aspekty, ktoré ju robia bezalternatívnou.

Na ďalší priebeh vojenskej reformy bude nepochybne vplývať predovšetkým politická vôľa ju vôbec dokončiť, a nezastať na polceste alebo ju „*utopiť*“ v množstve kompromisov alebo kozmetických úprav tak ako tomu bolo v minulosti, ktoré by v konečnom dôsledku viedli k ďalšiemu prehĺbovaniu už i tak komplikovanej situácie celého vojenského sektoru.

Pokiaľ ide o širší zahranično-politický kontext, je potrebné v závere uviesť, že ruská bezpečnostná politika prešla počas svojho krátkeho obdobia po rozpade ZSSR relatívne krátku cestu, v rámci ktorej je možné v doterajšom procese jej vývoja vygenerovať znaky dostatočným spôsobom ju charakterizujúce a profilujúce. Jej obsahovú štruktúru v súčasnosti predstavuje súhrn viacerých faktorov, predovšetkým však historických, politických, vojenských, ekonomických, kultúrnych a geografických. Napriek transformácii bezpečnostného prostredia a zmene optiky na problematiku bezpečnosti zostáva ruskej bezpečnostnej politike a vojenskému plánovaniu signifikantný vlastný, špecifický pohľad a prístup, čo je spôsobené na jednej strane objektívnymi faktormi, kedy bezpečnostná politika RF riešila otázky, ktoré boli hlboko poznamenané jednak zmenenými medzinárodno-právnymi okolnosťami, jednak vnútornou transformáciou ruského štátu, ale na druhej strane subjektívnymi a psychologickými faktormi reprezentujúcimi historickú skúsenosť a reminiscencie.

POZNÁMKY

- ¹ PEARSON, Frederick, ROCHESTER, Martin. *Medzinárodné vzťahy*, s. 89.
- ² FRANK, Libor. *Bezpečnostní politika*, s. 134.
- ³ *Zakon o bezopasnosti z 22.11.1992*, s. 2.
- ⁴ BALABÁN, Miloš. *Potenciál ruské armády jako mocenského faktoru v ruské politice*, s. 27.
- ⁵ Napriek tomu RF stále kladie veľký dôraz na svoj jadrový potenciál a schopnosť zasadiť zničujúci úder Spojeným štátom. Taktiež A. Duleba sa domnieva, že strategickým cieľom RF v oblasti jadrovej bezpečnosti je vrátiť USA späť do zmluvného systému, ktorý by bol rovnocenný zmluve ABM.
- ⁶ KOLEKTIV, autorov. *Nacional'nie interesy i problemy bezopasnosti Rossii*, s. 18.
- ⁷ BALABÁN, Miloš. *Putin a Ruská armáda v poločase*, s. 11–12.
- ⁸ FELGENGAUER, Pavel. *Russian military reform: Ten years of failure*.
- ⁹ DULEBA, Alexander, HIRMAN, Karel. *Rusko na konci Jel'cinovej éry. Zahraničná a vnútorná politika, rozširovanie NATO a záujmy Slovenska*, s. 19.
- ¹⁰ INSTITUT NACIONALNOJ BEZOPASNOI I STRATEGIČESKICH ISSLEDOVANIJ. *Voennaja reforma v RF: vychod na praktičeskij uroveň trebet uočenija celej i vozmožnostej*, s. 4–6.
- ¹¹ INSTITUT NACIONALNOJ BEZOPASNOI I STRATEGIČESKICH ISSLEDOVANIJ. *Voennaja reforma v RF: vychod na praktičeskij uroveň trebet uočenija celej i vozmožnostej*, s. 9.
- ¹² Medzi novinárov prezentujúcich rusko-čečenskú vojnu ako záujmový konflikt (na rozdiel od hodnotového), v ktorom išlo predovšetkým o legalizáciu príjmov z kriminálnych aktivít (únosy, odpredávanie „zmiznutých“ zbraní), ale aj transport kaspickej ropy, patrili okrem Chlebnikova, Politkovskej aj Felgengauer.
- ¹³ Vojenské okruhy (VO) RF: Moskovský VO, Severokaukazský VO, Leningradský VO, Privolžský VO, Uralský VO (V súlade s Výnosom prezidenta RF №337-s z 24. marca 2001, 1. septembra vznikol spojením Privolžského a Uralského VO Privolžsko-uralský VO), Sibírsky VO, Zabajkalský VO (Zabajkalský VO bol 1. decembra 1998 pripojený k Sibírskeму VO), Ďalekovýchodný VO. Kaliningrad je definovaný ako špeciálny región.
- ¹⁴ Medzi základné doktrínálne dokumenty tohto obdobia patria: Konceptia národnej bezpečnosti Ruskej federácie z 10. januára 2000; Základy politiky Ruskej federácie v oblasti vojensko-námornej činnosti do roku 2010 – 4. 3. 2000; Vojenská doktrína Ruskej federácie z 21. apríla 2000; Konceptia zahraničnej politiky Ruskej federácie z 28. júna 2000 a jej aktualizovaná verzia z 15. júla 2008; Doktrína informačnej bezpečnosti Ruskej federácie z 9. septembra 2000; Aktuálne úlohy rozvoja ozbrojených síl Ruskej federácie z 2. októbra 2003.
- ¹⁵ RYBKIN, Ivan. *Neobchodim celostnij vzgljad na nacional'nie interesy gosudarstva*, s. 3.
- ¹⁶ *Voennaja doktrina Rossijskoj Federacii*, s. 4.
- ¹⁷ PUTIN, Vladimir. *Skončila sa revolúcia, začína sa budovanie*, s. 57.
- ¹⁸ FELGENGAUER, Pavel. *Rossijskaja armija – armija dezertirov*.
- ¹⁹ *Aktual'nye zadači razvitija vooružennych sil Rossijskoj Federacii*, s. 22.
- ²⁰ DOLINAY, Juraj. *Ruská armáda na križovatke*, s. 4.
- ²¹ EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost a počátku 21. století*, s. 215–217.
- ²² ARBATOV, Alexej, Grigorievič. *Kontury rossijskoj voennoj reformy*, s. 13.
- ²³ ORR, Michael. *Ruské ozbrojené síly ako faktor regionálnej stability*, s. 118.
- ²⁴ Bližšie pozri interview pri prezentáciu dokladu: http://www.svop.ru/live/news.asp?n_id=8361.
- ²⁵ V tomto smere boli na oficiálnej úrovni krátko po nástupe V. Putina k moci prejednávané – v máji 2000 v RB RF projekt „Základy štátnej politiky RF v oblasti vojenskej výstavby na obdobie do roku 2010“. V auguste 2000 RB RF posúdila „Stratégiu vojenskej výstavby v Rusku do roku 2015“, vychádzajúcej z dokumentov „Stav ozbrojených síl RF a hlavné smery ich výstavby a vývoja do roku 2010“ a „Návrh koncepcie vývoja výzbroje a vojenskej techniky do roku 2015“. Uvedenie týchto dokumentov do reálnej praxe však vychádzalo neraz z príliš optimistických východiskových pozícií a neakceptovalo reálne možnosti ruskej ekonomiky, resp. ruského štátu.
- ²⁶ FELGENGAUER, Pavel. *Military doctrine or election manifesto. The Ivanov Doctrine*, s. 2.
- ²⁷ *Aktual'nye zadači Vooružennych Sil Rossijskoj Federacii*, s. 3.
- ²⁸ LASICOVÁ, Jana. *Bezpečnosť. Bezpečnostná agenda súčasnosti*, s. 149.
- ²⁹ LIAROPOULOS, Andrew. *The Russian defense reform and its limitations*, s. 7.
- ³⁰ *Strategia nacional'noj bezopasnosti Rossijskoj Federacii do 2020 goda*, s. 2.

³¹ V skutočnosti ide o formálne rozdelenie rozsiahlych vojenských manévrov na dve časti (Ladoga 2009 a Západ 2009), z dôvodu aby počet vojakov nepresiahol 13 tis., čo by si vyžadovalo aj prizvanie zahraničných pozorovateľov.

³² MUCHIN, Vladimir. *Armija na službe neftebiznesa. Načavšiesja voennie manevry nosjat sovremenno novyj kačestvennyj charakter*, s. 1–2.

³³ MELKOV, Sergej. *Vooružennyj konflikt v Južnoj Osetii: katalizator voennogo reformirovanija v Rossii?*

³⁴ V súvislosti s plánmi vojenskej reformy sa v RF priamo hovorí aj o tzv. „kádrovej revolúcii“, ktorá de facto vyvrcholila 3. júna 2008 odvolaním generála Jurija Balujevskeho – náčelníka Generálneho štábu RF, ako najdôležitejšie inštitúcie predstavujúcej tzv. „generálsku opozíciu“ voči civilnému ministrovi obrany RF A. Serďukovovi. Okrem toho boli predtým odvolaní alebo „iným“ spôsobom ukončili vojenskú službu (dosiahnutie služobného veku, dobrovoľný odchod, preradenie na inú pozíciu) napr. bývalý šéf vojenskej rozvedky (GRU) Valentín Korabelnikov, veliteľ leteckých síl (VVS) Vladimír Michajlov, veliteľ ruského námorníctva (VMF) Vladimír Masorin, náčelník motostreleckých jednotiek Vladimil Polonskij a iní. Vlnu kritiky v armádných kruhoch vyvolal taktiež presun štábu vojenského námorníctva z Moskvy do Petrohradu.

³⁵ V súčasnosti je v ruskej armáde 355 tis. dôstojníkov, čo predstavuje 32% z celkového počtu. Do roku 2012 toto číslo nemá prevyšovať 150 tis. z celkového počtu 1 milión osôb (t.j. maximálne 15 %). Taktiež by mal byť v rovnakom čase, t.j. do roku 2012 optimalizovaný systém vojenského vzdelávania. Existujúcich 15 akadémií, 4 vojenské univerzity a 46 vojenských inštitútov a učilísk bude reštrukturalizovaných na 10 vzdelávacích vysokých škôl – t.j. 3 vojenských učebno-vedeckých centier, 6 vojenských akadémií a 1 vojenská univerzita. Podľa zámerov MO RF, tieto by mali riešiť nielen úlohy spojené s prípravou a výučbou nových dôstojníckych kádrov, ale mali by viesť aj vedecko-výskumnú prácu. Predpokladá sa však, že personálna zostava pedagógov bude zachovaná.

³⁶ SOLOVJEV, Vadim. *Voennaja reforma 2009-2012 godov*.

³⁷ Prvé informácie o príprave týchto dokumentov boli zverejnené v ruských masovokomunikačných prostriedkoch začiatkom augusta 2008, resp. decembra 2008.

³⁸ SAMIGULINA, Alija. *Voennaja reforma v rassročku*.

³⁹ ARBATOV, Alexej, Grigorievič. *Kontury rossijskoj voennoj reformy*, s. 2.

⁴⁰ MEDVEDEV, Dmitrij. *Rossija vpered!*

⁴¹ *Poslanie Federal'nomu Sobraniju Rossijskoj federacii*.

⁴² Pri tejto príležitosti bola ešte v priebehu roka 2009 zriadená pri prezidentovi RF Komisia pre modernizáciu a technologický rozvoj ekonomiky RF. Na svojom poslednom zasadnutí dňa 25. novembra 2009 D. Medvedev vyjadril presvedčenie o tom, aby členmi tejto komisie boli okrem iných aj ruské spoločnosti a korporácie Rosnano (korporácia zaoberajúca sa otázkami nanotechnológií) a Vnešekonombank.

⁴³ DULEBA, Alexander. *Ruská federácia pred prezidentskými voľbami 2008*, s. 26.

⁴⁴ Významné postavenie a pozície hospodárskych koncernov (palívovo-energetických monopolov, vojensko-priemyselného komplexu, ekonomicko-finančnej lobby, prerastanie ekonomickej štruktúry do politickej a naopak) v ruskej politike a spoločnosti vôbec naznačujú latentný, ale silný korporativizmus v jeho politickom systéme.

⁴⁵ HOREMUŽ, Martin. *Ruský vojensko-priemyselný komplex a jeho miesto a úloha v politickom systéme Ruska*, s. 94.

⁴⁶ *Poslanie Federal'nomu Sobraniju Rossijskoj federacii*.

⁴⁷ LITOVKIN, Viktor. *Glavkoverch vstrjachnul oboronnyj kompleks*.

⁴⁸ Príkladom je prerušenie nákupu bezpilotných lietajúcich prostriedkov od domácich (ruských) výrobcov, a uprednostnenie nákupu takýchto strojov od Izraela (aj v dôsledku vojny v Gruzínsku v lete 2008). V tejto súvislosti dokonca vrchný veliteľ vzdušných síl Anatolij Zelin vyhlásil, že kupovať bezpilotné prieskumné lietadlá od domácich výrobcov s nevyhovujúcimi technicko-taktickými charakteristikami by bol prosto zločinom. Taktiež uvažovaný nákup francúzskej vojnovéj lode triedy Mistral (a ich neskoršia licenčná výroba v RF) pre potreby transportu vojenskej techniky a vojakov pre účely výsadku, signalizuje problémy domáceho VPK, a ich neschopnosť vyprodukovať na kvalitatívne požadovanej úrovni bojovú techniku potrebnú pre OS RF.

⁴⁹ CYBAKOV, Dmitrij. *Narastanie aktivnosti opozicionnych veteranskich organizacij – itog «reformy Serd'jukova»?*

⁵⁰ V RF je vytváranie „komisii“ a „výborov“ už tradične zaužívaným byrokratickým rituálom a zároveň všeliekom na riešenie akýchkoľvek problémov.

⁵¹ Autor neuvedený. *Experty o reforme armii*.

⁵² Medzi tieto body zaradil okrem iného: profesionálny dôstojnícky zbor; existencia v mierovom období štruktúr spájajúce rôzne vojenské jednotky a prostriedky; prísna parlamentná a občianska kontrola obranného rozpočtu; absencia prinútenia súkromnej sféry v čase mieru k podpore vojenskej mobilizácie; podriadenie vnútorných vojsk ministerstvu obrany; podriadenie vojenskej rozviedky civilnému ministerstvu obrany a nie generálnemu štábu; existencia vlastnej kontrarozviedky v ozbrojených silách; teritoriálny a územný princíp dopĺňania materiálneho vybavovania armády; neexistencia špeciálnych vzdelávacích inštitúcií pre vojenských právnikov, medikov, žurnalistov a kňazov; absencia inštitútu zástupcu veliteľov pre výchovnú prácu.

⁵³ MELKOV, Sergej. *Vooružennyj konflikt v Južnoj Osetii: katalizator voennogo reformirovanija v Rossii?*

⁵⁴ Autor neuvedený. *Experty o reforme armii.*

⁵⁵ Príkladom môže byť rozsiahle vojenské cvičenie „Západ 2009“, ktoré ruská armáda uskutočnila v Kaliningrade a Bielorusku spolu s bieloruskými ozbrojenými silami. Toto cvičenie svojim rozsahom a zameraním vyvolalo v Poľsku silnú kritiku a pobúrenie a to z dôvodu údajného simulovania jadrového útoku a invázie do Poľska. V tejto súvislosti aj litovský minister obrany Rasa Juknevičien vyhlásil, že hoci nešlo o priamu hrozbu voči Litve, tieto cvičenia nezodpovedajú realite a pripomínajú studenú vojnu.

⁵⁶ Medzi dôležitú indíciu, ktorá naznačuje smerovanie novej VD RF, je možné spomenúť aj v septembri 2009 prerokovaný návrh zákona o bezpečnosti, konkrétne časti 10, v ktorej prezident D. Medvedev navrhol doplniť ustanovenie, týkajúce sa cieľov ochrany záujmov RF a jej občanov, podpore medzinárodného mieru a formovania bezpečnosti, pri ktorej OS RF môžu operatívne používať za hranicami RF vojenskú silu v súlade so všeobecnými princípmi a normami medzinárodného práva, medzinárodnými dohovormi, ktorými je RF viazaná pri riešení nasledovných úloh: Odvrátenie útoku na ozbrojené sily RF alebo iné vojská dislokované mimo teritória RF; Odrazenie alebo odvrátenie agresie proti inému štátu; Ochrana občanov RF za hranicami; Boj s pirátstvom a zabezpečenie bezpečnosti plavby ruských lodí. Tri zo štyroch týchto dopĺňujúcich bodov de facto opisujú stav a situáciu, ktorá vznikla v odštiepeneckých gruzínskych regiónoch Južné Osetsko a Abcházsko v lete 2008 – pravda z ruského uhľu pohľadu, a v tomto kontexte slúžia nielen na legalizáciu a legitimizovanie uskutočnenej vojenskej operácie, ale zároveň vytvárajú do budúcnosti právny rámec pre vojenské zásahy v iných častiach postsovietskeho priestoru.

⁵⁷ PATRUŠEV, Nikolaj. *Neisključaetsja nanesenie jadernovo udara.*

⁵⁸ SAMIGULINA, Alija. *Voennaja reforma v rassročku.*

LITERATURA

- [1] *Aktualnyje zadaci razvitija Vooružennyh sil Rossijskoj Federacii.* Doklad Ministerstva oborony RF. Moskva: Voeninform, 2003. s.103. ISBN neuvedené.
- [2] ARBATOV, Alexej. Kontury rossijskoj voennoj reformy. *Rossija v global'noj politike.* 2003. roč. 2, č. 1, s. 1–19. ISSN 1810-6439.
- [3] BALABÁN, Miloš. Potenciál ruské armády jako mocenského faktoru v ruské politice. *Mezinárodní politika.* 1999, roč. XXIII, č. 4, s. 27–30. ISSN 0543-7962.
- [4] BALABÁN, Miloš. Putin a Ruská armáda v poločase. *Mezinárodní politika.* 2003, roč. XXVII, č. 8, s. 11–12. ISSN 0543-7962.
- [5] CYBAKOV, Dmitrij. *Narastanie aktivnosti opozicionnych veteranskich organizacij – itog «reformy Serďjukova»?* [online]. 2009. [cit. 2009-10-12]. Dostupné na internete: <http://milpol.ru/data/2009/10_10/2.doc>.
- [6] DOLINAY, Juraj. Ruská armáda na križovatke. *Armáda.* 2002, č. 4, s. 4–5. ISSN neuvedené.
- [7] DULEBA, Alexander, HIRMAN, Karel. *Rusko na konci Jel'cinovej éry. Zahraničná a vnútorná politika, rozširovanie NATO a záujmy Slovenska.* Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1999. 321 s. ISBN 80-88935-10-5.
- [8] DULEBA, Alexander. *Ruská federácia pred prezidentskými voľbami 2008* [online]. 2008. [cit. 2009-11-24]. Dostupné na internete: <<http://www.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/214>>.

- [9] EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: AVIS, 2006. 303 s. ISBN: 70-7278-326-2.
- [10] *Experty o reforme armii* [online]. *Soldaty Rossii*, 2009. [cit. 2009-07-14]. Dostupné na internete: <<http://is.park.ru/doc.jsp?urn=19936710>>.
- [11] FELGENGAUER, Pavel. *Military doctrine or election manifesto? The Ivanov Doctrine*. [online]. *Perspective Vol. XIV, No. 2* [cit. 2009-11-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.bu.edu/iscip/vol14/felg.html>>.
- [12] FELGENGAUER, Pavel. *Russian military reform: Ten year of failure*. [online] Moscow: Sevodnya newspaper, 2009. [cit. 2009-05-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.fas.org/nuke/guide/russia/agency/Felg.htm>>.
- [13] FELGENGAUER, Pavel. Rossijskaja armija. Armija dezertirov. *The Christian science monitor*, [online] 2002, [cit. 2009-08-22]. Dostupný z WWW: <www.inosmi.ru/untitled/20020930/159802.html>.
- [14] FRANK, Libor. Bezpečnostní politika. In ZEMAN, Petr. (ed.): *Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav a Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2002. s. 134–140. ISBN 80-210-3037-2.
- [15] HOREMUŽ, Martin. Ruský vojensko-priemyselný komplex, jeho miesto a úloha v politickom systéme Ruskej federácie. *Politické vedy*. 2008, roč. XI, č. 1–2, s. 76–102. ISSN 1335-2741.
- [16] INSTITUT NACIONALNOJ BEZOPASNOSTI I STRATEGIČESKICH ISSLEDOVANIJ. *Voennaja reforma v RF: vychod na praktičeskij uroveň trebutet utočnenija celej i vozmožnostej*. Institut nacionalnoj bezopasnosti i strategičeskich issledovanij, Moskva 1999. [xerox kópia - archív autora].
- [17] IPOLITOV, Ksenofont. *Ideologija nacionalnoj bezopasnosti (Metodologija problemy)*. Moskva: Informacionno-analitičeskij centr Rossijskovo sojuza predpriyatij, 1997. 120 s. [xerox kópia - archív autora].
- [18] KENNAWAY, Andrey. Súčasný stav ruského hospodárstva. In DICK, Charles, ALDIS, Anne (eds.). *Stredná a východná Európa: Problémy a perspektívy*. Bratislava: Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 2000. s. 87–102. ISBN 80-968224-3-8.
- [19] KRČ, Miroslav, et al. *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000. 192 s. ISBN 80-85864-93-2.
- [20] KOLEKTÍV, autorov. *Nacionalnie interesy i problemy bezopasnosti Rossii*. Doklad po itogam issledovanija, provedennovo Centrom globalny programm Gorbačev-Fonda v 1995–1997 gg. Moskva 1997. [archív autora – xerox kópia].
- [21] LASICOVÁ, Jana. *Bezpečnosť. Bezpečnostná agenda súčasnosti*. Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov. UMB Banská Bystrica, 2006. 162 s. ISBN 80-8083-352-4.
- [22] LIAROPOULOS, Andrew. The Russian Defense Reform and its Limitations. *Caucasian review of international affairs*. [online]. Winter 2008, Vol. (2) 1. [cit. 2009-10-26]. Dostupný z WWW: <http://cria-online.org/Journal/2/Russian%20defence%20reform%20and%20its%20limitations%20by%20Liaropoulos_done.pdf>.
- [23] LITOVKIN, Viktor. Glavkoverch vstrjachnul oboronnyj kompleks. *Nezavisimaja gazeta* [online]. 2009, [cit. 2009-10-30]. Dostupný z WWW: <http://nvo.ng.ru/realty/2009-10-30/1_glavkoverh.html>.

- [24] MEDVEDEV, Dmitrij. Rossija vpered. *Gazeta.ru* [online]. 2009, roč. XI. [cit. 2009-11-28]. Dostupný z WWW: <http://www.gazeta.ru/comments/2009/09/10_a_3258568.shtml>.
- [25] MEL'KOV, Dmitrij. Vooružennyj konflikt v Južnoj Osetii: katalizator voennovo reformirovanija v Rossii? [online]. [cit. 2009-11-28]. Dostupný z WWW: <<http://portal.rea.ru/portal/Main.nsf/0/62539C99649FBE0CC32575D900477627!OpenDocument>>.
- [26] MUCHIN, Vladimir. Armija na službe neftebiznesa. Načavšiesja voennie manevry nosjat sovremenno novyj kačestvennyj charakter. [online]. 2009 [cit. 2009-11-28]. Dostupný z WWW: <http://milpol.ru/data/2009/15_08/4.doc>.
- [27] ORR, Michael. Ruské ozbrojené sily ako faktor regionálnej stability. In DICK, Charles, ALDIS, Anne (eds.). *Stredná a východná Európa: Problémy a perspektívy*. Bratislava, Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 2000. s. 115–128. ISBN 80-968224-3-8.
- [28] PATRUŠEV, Nikolaj. Neiskľučaetsja nanesenie jadernovo udara. *Vzglyad. Delovaja gazeta* [online]. 2009 [cit. 2009-10-21]. Dostupný z WWW: <www.vz.ru/politics/2009/10/14/337666.html>.
- [29] PEARSON, Frederick, ROCHESTER, Martin. *Medzinárodné vzťahy*. Bratislava: Iris, 1992. 271 s. ISBN 80-88778-42-5.
- [30] Poslanie Federal'nomu Sobraniju Rossijskoj federacii. [online]. *Prezident Rossii oficial'nyj sajt, 2009* [cit. 2009-11-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.kremlin.ru/transcripts/5979>>.
- [31] PUTIN, Vladimir. Skončila sa revolúcia, začína sa budovanie. *Fórum občianskej spoločnosti*. 2000, roč. neuvedené, č. 12, s. 56–58. ISSN 1335-2296.
- [32] RYBKIN, Ivan. Neobchodim celostnyj vzglyad na nacional'nie interesy gosudarstva. *Nezavisimaja gazeta*, [online]. [cit. 2002-09-10]. Dostupný z WWW: <http://www.ng.ru_1998-1-29>.
- [33] SAMIGULLINA, Alija. Voennaja reforma v rassročku. *Gazeta.ru*, [online]. 2009 [cit. 2009-09-10]. Dostupný z WWW: <http://www.gazeta.ru/politics/2009/03/17_a_2959431.shtml>.
- [34] SOLOVJEV, Vadim. Voennaja reforma 2009-2012 godov. *Nezavisimoje voennoje obozrenie*, [online]. 2009 [cit. 2009-07-11]. Dostupný z WWW: <http://nvo.ng.ru/forces/2008-12-12/1_reform.html>.
- [35] Strategia nacional'noj bezopasnosti Rossijskoj federacii do 2020 goda [online]. *Sovet bezopasnosti Rossijskoj Federacii*, 2009 [cit. 2009-07-11]. 2 s. Dostupný z WWW: <<http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>>.
- [36] Voennaja doktrina Rossijskoj federacii [online]. *Sovet bezopasnosti Rossijskoj Federacii*, 2000 [cit. 2009-07-11]. 4 s. Dostupný z WWW: <<http://www.scrf.gov.ru/documents/33.html>>.
- [37] VYKOUKAL, Jiří et al. *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944*. Praha: Libri. 2000. 860 s. ISBN 80-85983-82-6.
- [38] Zakon o bezopasnoti [online]. *Sovet bezopasnosti Rossijskoj Federacii*, 2000 [cit. 2009-07-03]. 4 s. Dostupný z WWW: <<http://www.scrf.gov.ru/documents/20.html>>.